
STICORDI –maatregelen in het gewoon SO en in OV4 van het BuSO

STICORDI?

Sticordi –maatregelen zijn noodzakelijke of aanbevolen, vakgebonden en vakoverschrijdende maatregelen die het leren van leerlingen ondersteunen. Sticordi is een letterwoord dat staat voor **S**timuleren – **C**ompenseren – **R**emediëren – **D**ispenseren. Soms wordt de “R” dubbel gebruikt en wordt ook **R**elativeren ingevoegd. Het is duidelijk dat Sticordi –maatregelen, en in het bijzonder de dispenserende maatregelen, gevolgen hebben voor de evaluatie en de deliberatie. Dat aspect komt later aan de orde.

Noodzakelijk en aanbevolen

Noodzakelijke maatregelen moeten genomen worden. Een regelmatige toetsing van het al dan niet gebruiken en de efficiëntie en effectiviteit van deze maatregelen is noodzakelijk. Aan de hand van die toetsing beslist de klassenraad of een maatregel noodzakelijk blijft.

Aanbevolen maatregelen worden occasioneel genomen en zijn meestal het gevolg van het ‘aanvoelen’ van de leerkracht.

Vakgebonden en vakoverschrijdend

Als bepaalde maatregelen nodig zijn voor sommige vakken, spreken we van vakgebonden maatregelen. Bijvoorbeeld de vrijstelling van dictee in alle taalvakken. Wanneer de maatregel nodig is in alle vakken, spreken we van vakoverschrijdende maatregelen. Bijvoorbeeld het meer tijd krijgen om toetsen en examens te doen.

Stimuleren

Stimuleren is het ondersteunen van de affectieve component van het leren. Begrip tonen, een sociale beloning en de erkenning van een probleem zijn enkele voorbeelden.

Compenseren

Compenseren is het toelaten van middelen die het leren vergemakkelijken. Meer tijd krijgen, lees- en spraaktechnologie gebruiken, een zakrekenmachine gebruiken, het gebruiken van algoritmen, een lessenaar met buikuitsparing voor zijdelingse steun zijn enkele voorbeelden.

Remediëren

Remediëren houdt het splitsen in kleinere deelhandelingen, extra instructie, extra oefening in. Bepaalde kennis of vaardigheden extra oefenen, het beschikbaar stellen van een pakket ‘onthoudkennis’ zijn enkele voorbeelden.

Dispenseren

Dispenseren is het vrijstellen van bepaalde activiteiten, vakonderdelen, vakken of doelen en de vervanging ervan door evenwaardige activiteiten en doelen. Dispenseren kan tot op het niveau van eindtermen, ook in de basisvorming.

VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

Op 13 december 2006 hebben de Verenigde Naties een nieuw bindend verdrag¹ voor gelijke rechten van personen met een handicap aangenomen. Het verdrag is door België, met instemming van de bevoegde deelstaatparlementen, geratificeerd op 2 juli 2009. Hierdoor heeft België de plicht op zich genomen om de aangegane engagementen uit te voeren en concreet gestalte te geven.

Een aantal van deze bepalingen heeft belangrijke consequenties voor het onderwijs aan personen met een handicap. In **artikel 24** wordt gepreciseerd welke verplichtingen er bestaan en welke inspanningen geleverd moeten worden om het recht op onderwijs voor personen met een handicap te verwezenlijken. Dit artikel stelt dat een **inclusief onderwijssysteem op alle niveaus** moet gewaarborgd worden. Alle scholen moeten openstaan voor alle kinderen, ongeacht het al dan niet aanwezig zijn van een handicap. Dit wil zeggen dat het onderwijs in principe inclusief moet zijn! Niet-inclusief onderwijs moet een uitzondering worden. Een onderwijsinstelling mag geen onderscheid maken op grond van een handicap bij het verlenen van toegang tot het onderwijs. Dit verbod is van toepassing op het gehele onderwijstraject, van het moment van de aanbieding van het onderwijs tot en met de afsluiting van het onderwijs.

Om dit te waarborgen schrijft het Verdrag voor dat **redelijke aanpassingen** moeten verschaft worden naargelang de behoeften van de persoon in kwestie. Zo ontvangen zij de ondersteuning die zij nodig hebben om aan het onderwijs deel te nemen. In artikel 2 wordt beschreven wat men precies verstaat onder redelijke aanpassingen: “*noodzakelijke en passende wijzigingen, en aanpassingen die geen disproportionele of onevenredige, of onnodige last opleggen*”. Het is aan de onderwijsinstelling om de disproportionaliteit van de gevraagde redelijke aanpassingen aan te tonen, indien ze een bepaalde leerling of student niet wenst toe te laten. **Sticordi-maatregelen** vallen onder deze redelijke aanpassingen. Bijgevolg zijn Sticordi-maatregelen een recht voor de leerling die ze nodig heeft. Dit betekent dat onderwijsinstellingen actief op zoek moeten gaan naar oplossingen die niet disproportioneel zijn. Slechts in uitzonderlijke omstandigheden kan, na uitputting van alle mogelijkheden, besloten worden dat redelijke aanpassingen niet mogelijk zijn. Het weigeren van redelijke aanpassingen is volgens het VN-verdrag immers een vorm van discriminatie.

Om onderwijsinstellingen in staat te stellen Sticordi-maatregelen uit te werken, vinden we in de huidige regelgeving voldoende aanknopingspunten:

Regelgeving en omzendbrieven

In het secundair onderwijs gaat de regelgever er van uit dat stimuleren, remediëren en compenseren tot de normale praktijk behoren. Volgens het Verdrag van de Verenigde Naties behoort het tot de rechten van de leerling met een handicap om redelijke aanpassingen te verkrijgen zodat de leerling in kwestie toegang verkrijgt tot het gewone onderwijs. Inclusief onderwijs is de regel, weigering van redelijke aanpassingen is de uitzondering die goed gemotiveerd moet worden vooraleer het aanvaardbaar is.

In het secundair onderwijs vinden we een regelgevend kader in art 121,122 en 136/2 van het BVR houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs van 17 december 2010.

“Artikel 121. Voor leerlingen van het secundair onderwijs die wegens ziekte of ongeval het geheel van de vorming van een bepaald leerjaar niet binnen een schooljaar kunnen volgen, kan de klassenraad een spreiding van het

---

¹ “Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap”: <http://www.ond.vlaanderen.be/leerzorg/VN/default.htm>

lessenprogramma van een leerjaar over twee schooljaren toestaan.
Artikel 122. Voor leerlingen van het secundair onderwijs die wegens ziekte of ongeval bepaalde vakken niet kunnen volgen, kan de klassenraad vrijstellingen toestaan op voorwaarde dat de leerlingen vervangende activiteiten volgen.

...

Art. 136/2. Het schoolbestuur kan op grond van specifieke onderwijskundige argumenten en met het oog op het aanbieden van meer individuele leertrajecten, beslissen om voor een leerling of leerlingengroep af te wijken van de voorwaarde, vermeld in artikel 252, §1, a), 2), onder de volgende modaliteiten:

1° het individueel vrijstellen van het volgen van bepaalde onderdelen van de vorming van een bepaald structuuronderdeel gedurende een deel of het geheel van het schooljaar en de vervanging door andere onderdelen die de finaliteit van het structuuronderdeel niet aantasten, mits de toelatings- of begeleidende klassenraad, naargelang van het geval, een gunstige beslissing neemt én mits akkoord van de betrokken personen, voor een leerling die specifieke onderwijsbehoeften heeft omwille van:

– hetzij leerstoornissen of hoogbegaafdheid, zoals vastgesteld op basis van handelingsgerichte diagnostiek van het CLB;
– hetzij tijdelijke leermoeilijkheden of leerachterstanden voor een of meer vakken;

2° in voorkomend geval:

a) bestaat de toelatingsklassenraad, voor wat het onderwijzend personeel betreft en in afwijking op de vigerende regelgeving, uit alle leden van het structuuronderdeel waarvoor de leerling opteert;

b) kunnen individuele vrijstellingen nooit worden verleend voor het geheel van een vak, tenzij laatstbedoeld vak wordt vervangen door het vak Nederlands;

c) worden individuele vrijstellingen en vervangingen schriftelijk en gemotiveerd vastgelegd;

d) doen individuele vrijstellingen en vervangingen geen afbreuk aan de studiebekrachtiging.”

De decretale basis van **artikel 121** en **artikel 122** wordt verduidelijkt in de omzendbrief SO/2005/05 Onderwijs voor zieke jongeren van 22-07-2005 in punten 5 en 6².

“5. Spreiding lesprogramma.

In alle vormen van secundair onderwijs kan voor een leerling die wegens ziekte, handicap of ongeval het geheel van de vorming van een bepaald leerjaar niet binnen één schooljaar kan volgen, de klassenraad een spreiding van het lesprogramma over twee schooljaren toestaan.

Een dergelijke flexibiliteit inzake leertrajecten en schooljaarorganisatie, waarbij de studiebelasting wordt verdeeld, zal uiteraard slechts onder uitzonderlijke omstandigheden worden toegestaan en is geen afdwingbaar leerlingenrecht. De beslissingsbevoegdheid terzake ligt volledig bij de klassenraad, zodat verificatie- en inspectiediensten geen individueel appreciatierecht zullen kunnen uitoefenen. De wijze waarop het lesprogramma wordt opgedeeld (periodes, vakken, ...) zal in functie van de haalbaarheid voor de leerling én voor de school worden vastgelegd.

---

² Artikel 136/2 werd ingevoerd door OD XXI van 22 juni 2011 en is nog niet vertaald naar een omzendbrief

Voor elke volledige halve lesdag afwezigheid, wordt in het aanwezigheidsregister de (nieuwe) code "G" gebruikt. Alle documenten die betrekking hebben op de spreiding van het lesprogramma (bv. het attest van een geneesheer-specialist waarop de school zich gebeurlijk heeft gebaseerd) worden per leerling ter beschikking gehouden van de verificatie- en inspectiediensten. Een aanvraag of kennisgeving aan het Agodi, Scholen Secundair Onderwijs en DKO met gegevens over de betrokken leerling is dus niet vereist.

De eindbeslissing over het al dan niet geslaagd zijn voor het desbetreffend leerjaar (en alles wat daarmee gepaard gaat) wordt genomen na het tweede schooljaar. Op het einde van het eerste schooljaar vindt een tussentijdse evaluatie plaats over dat onderdeel van het lesprogramma dat door de leerling reeds effectief werd afgewerkt. Deze tussentijdse evaluatie wordt opgenomen in de notulen van de klassenraadsdeliberatie en zal worden meegenomen bij de eindevaluatie één jaar later. Op het proces-verbaal dat betrekking heeft op het eerste schooljaar, wordt "zuiver administratief" de leerling onder de categorie "niet geslaagd" vermeld en wordt in de rubriek "verleende studiebewijzen" opgenomen "nihil, spreiding lesprogramma". Aan de leerling wordt na het eerste schooljaar slechts een verklaring van lesbijwoning toegekend (het model van deze verklaring wordt niet opgelegd).

Indien de eindbeslissing na het tweede schooljaar "niet-geslaagd" is, dan kan de leerling het structuuronderdeel overzitten, desgevallend opnieuw (mits akkoord van de klassenraad) op basis van het spreidingsprincipe. De spreiding kan dan concreet hetzij over twee schooljaren, hetzij over één schooljaar (beperkt tot die inhouden waarvoor het overzitten opportuun is).

Voor wat de normering aangaande financiering/subsidiëring, rationalisatie en programmatie betreft, wordt de leerling elk schooljaar voor een volle eenheid in aanmerking genomen op de gebruikelijke tellingsdatum.

Indien de leerling, om welke reden dan ook, van school verandert, dan is de nieuwe school niet verplicht om het systeem van spreiding van het lesprogramma over te nemen. Indien de betrokken klassenraad van de nieuwe school daartoe wel bereid is, dan zullen de nodige afspraken met de klassenraad van de vorige school worden gemaakt.

In hoofde van de leerling mag onderhavig systeem worden gecombineerd met de mogelijkheid tot aanpassing van het lesprogramma (zie rubriek 6 van deze omzendbrief).

6. Aanpassing van het lesprogramma.

In alle vormen van secundair onderwijs kan voor een leerling die wegens ziekte, handicap of ongeval bepaalde vakken niet kan volgen, de klassenraad vrijstelling van één of meer vakken toestaan op voorwaarde dat de leerling vervangende activiteiten volgt. Dit systeem is individueel leerlinggericht en kan dus geen alibi zijn om het lesprogramma op klasniveau te wijzigen.

Een dergelijke flexibiliteit inzake bijsturing van het lesprogramma zal uiteraard slechts onder uitzonderlijke omstandigheden worden toegestaan en is geen afdwingbaar leerlingenrecht. De beslissingsbevoegdheid terzake ligt volledig bij de klassenraad, zodat verificatie- en inspectiediensten geen individueel appreciatierecht zullen kunnen uitoefenen. Alle documenten die betrekking hebben op de aanpassing van het lesprogramma (bv. het attest van een geneesheer-specialist waarop de school zich gebeurlijk heeft gebaseerd) worden per leerling ter beschikking gehouden van de verificatie- en inspectiediensten; een aanvraag of kennisgeving aan het Agodi, Scholen

Secundair Onderwijs en DKO met gegevens over de betrokken leerling is dus niet vereist.

Het lesprogramma wordt, in uren uitgedrukt, dus niet verminderd maar wel aangepast in functie van de haalbaarheid van de leerling. Alle vakken, ook die van de basisvorming, komen voor vrijstelling in aanmerking. De klassenraad zal er wel over waken dat de vervangende vakken/activiteiten gelijkwaardig zijn, opdat de leerdoelstellingen en de eigenheid van het door de leerling gevolgde structuuronderdeel op een redelijke wijze behouden blijven. Een vrijstelling met vervangende activiteit kan zowel naar inhoud (vervanging van een vak door een ander) als naar vorm (alternatieve wijze van verstrekking), bv. lichamelijke opvoeding zou zowel kunnen worden vervangen door plastische opvoeding (of een ander vak) maar zou ook kunnen worden gehandhaafd door middel van een louter theoretische benadering.

In hoofde van de leerling mag onderhavig systeem worden gecombineerd met het systeem van spreiding van het lesprogramma (zie rubriek 5 van deze omzendbrief)."

Artikel 136 van het BVR maakt duidelijk dat er in de regelgeving van het secundair onderwijs een onderscheid wordt gemaakt tussen enerzijds 'ziekte / handicap' en 'leerstoornissen / hoogbegaafdheid' anderzijds. Het verschil schuilt hem in de mogelijkheden tot dispensatie. Bij leerstoornissen/leermoeilijkheden en hoogbegaafdheid wordt namelijk expliciet vermeld dat dispensatie van gehele vakken niet mogelijk is. Deze beperking wordt niet opgelegd voor leerlingen die omwille van een ziekte, handicap of ongeval bepaalde vakken of vakonderdelen niet kunnen volgen. Voor hen is dispensatie van een volledig vak wel een mogelijkheid.

Specifiek voor GON-leerlingen kunnen we nog verwijzen naar artikel 355 van het BVR houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs van 17 december 2010:

Art. 355. § 1. *Leerlingen met een handicap die in het kader van het geïntegreerd onderwijs, gewoon secundair onderwijs volgen, maar door hun handicap bepaalde vakken niet kunnen volgen, kunnen daarvoor een vrijstelling krijgen als ze vervangende activiteiten volgen.*

§ 2. *De klassenraad beslist over de vrijstelling en legt de vervangende activiteiten vast.*

Deliberatie

Voor het secundair onderwijs ligt de basisregelgeving in artikel 254 van het BVR houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs van 17 december 2010:

"De delibererende klassenraad oordeelt of een regelmatige leerling in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen, heeft bereikt om al dan niet te kunnen overgaan naar een volgend leerjaar en/of een van rechtswege geldend studiebewijs behaalt dat een bepaald civiel effect impliceert."

Voor de GON –leerlingen vinden we een passage over de studiebekrachtiging terug in de omzendbrief GD/2003/05 van 11 september 2003:

"Voor de volledig permanent geïntegreerde leerlingen gelden voor de studiebekrachtiging dezelfde bepalingen als voor de andere leerlingen van de school voor gewoon onderwijs, rekening houdend met het gelijkwaardig verklaarde programma. Voor de volledig tijdelijk geïntegreerde leerlingen geldt

dit ook, voor zover ze tot het einde van het schooljaar in het gewoon onderwijs blijven.”

Uitzondering: ION

ION –leerlingen vormen een uitzondering. Zij zijn in het SO krachtens artikel 252 §1 van het BVR houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs van 17 december 2010 weliswaar regelmatige leerling ...

“§ 1. Met regelmatige leerling wordt bedoeld de leerling die : hetzij aan alle onderstaande voorwaarden voldoet :

1) beantwoorden aan de toelatingsvoorwaarden tot het leerjaar waarin de leerling is ingeschreven;

2) a) het geheel van de vorming van dit leerjaar werkelijk en regelmatig volgen, behoudens in geval van gewettigde afwezigheid;

b) hetzij aan alle onderstaande voorwaarden voldoet :

1) voldoen aan de toelatingsvoorwaarden tot een eerste leerjaar van de eerste graad van het secundair onderwijs, zoals bepaald in Hoofdstuk III van het besluit van de Vlaamse Regering van 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs;

2) het leerprogramma dat voor hem of haar individueel is bepaald door de klassenraad werkelijk en regelmatig volgen, behoudens in geval van gewettigde afwezigheid;

3) onder het toepassingsgebied vallen van het besluit van de Vlaamse Regering van 12 december 2003 betreffende de integratie van leerlingen met een matige of ernstige verstandelijke handicap in het gewoon lager en secundair onderwijs.”

... maar krijgen elk jaar een attest van verworven bekwaamheden. Zie hiervoor SO 64, punt 3.7.1.b.3:

“Aan deze leerlingen, die een individueel programma volgen (basisvorming, eindtermen ... gelden in onderhavig geval niet), worden jaarlijks attesten van verworven bekwaamheden uitgereikt. Deze (zeer beperkte groep) leerlingen komen niet in aanmerking voor de gewone studiebekrachtiging.”

De bovenstaande regelgeving is van toepassing voor de leerlingen die onder het contingent van de 100 ION-leerlingen³ vallen, Er zijn echter ook leerlingen met een matige of ernstige verstandelijke handicap die naar het gewoon onderwijs gaan zonder de ondersteuning uit dit ION-contingent. Deze leerlingen krijgen ondersteuning via PAB⁴, vrijwilligers, studenten,... Kunnen deze leerlingen regelmatige leerling zijn? Hiervoor dient gekeken te worden naar de toelatingsvoorwaarden om als regelmatige leerling in aanmerking te komen van de

---

³ Volgens het besluit van de Vlaamse Regering van 12 december 2003 *betreffende de integratie van leerlingen met een matige of ernstige verstandelijke handicap in het gewoon lager en secundair onderwijs.*

⁴ Persoonlijk Assistentie Budget

verschillende leerjaren. In SO 64, punt 7.2 kunnen de specifieke toelatingsvoorwaarden van de verschillende leerjaren terug gevonden worden.

Voor het eerste leerjaar A blijkt dat leerlingen met een verstandelijke handicap als regelmatige leerling kan toegelaten worden (SO 64, punt 7.2.1.1):

2° de regelmatige leerlingen die het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs hebben beëindigd doch niet met vrucht, onder de volgende voorwaarden :

- a) gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad;*
- b) akkoord van de betrokken personen, die vooraf het advies van het C.L.B. moeten hebben ontvangen;*

3° de regelmatige leerlingen van het buitengewoon lager of secundair (opleidingsvorm 1, 2, 3 of 4) onderwijs die geen getuigschrift van basisonderwijs bezitten, onder de volgende voorwaarden :

- a) gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad;*
- b) akkoord van de betrokken personen, die vooraf het advies van het C.L.B. moeten hebben ontvangen.*

Voor het eerste leerjaar B kunnen deze leerlingen ook als regelmatige leerling starten (SO 64, punt 7.2.2.1):

1° de regelmatige leerlingen die het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs hebben beëindigd, doch niet met vrucht;

2° de leerlingen die het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs niet hebben gevolgd of niet hebben beëindigd, onder de volgende voorwaarde : uiterlijk op 31 december volgend op de aanvang van het schooljaar de leeftijd van 12 jaar bereiken;

3° de houders van het getuigschrift van basisonderwijs, behaald in het gewoon of buitengewoon onderwijs, onder de volgende voorwaarde : akkoord van de betrokken personen die vooraf het advies van het C.L.B. moeten hebben ontvangen;

4° de regelmatige leerlingen van het buitengewoon lager of secundair (opleidingsvorm 1, 2, 3 of 4) onderwijs die geen getuigschrift van basisonderwijs bezitten, onder de volgende voorwaarden :

- a) gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad;*
- b) akkoord van de betrokken personen, die vooraf het advies van het C.L.B.-centrum moeten hebben ontvangen.*

Voor het beroepsvoorbereidend jaar kunnen leerlingen met een verstandelijke handicap buiten het ION-contingent ook nog als regelmatige leerling ingeschreven worden (SO 64, punt 7.2.4.1):

1° de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar A of het eerste leerjaar B hebben beëindigd (dus niet noodzakelijk met vrucht);

2° de leerlingen die uiterlijk op 31 december volgend op de aanvang van het schooljaar de leeftijd van 14 jaar bereiken, onder de volgende voorwaarde : gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad.

Vanaf de tweede graad kunnen deze leerlingen nog in het eerste jaar van de tweede graad van het BSO als regelmatige leerling ingeschreven worden, namelijk op basis van leeftijd (SO 64, punt 7.2.6.1):

1° de regelmatige leerlingen die het tweede leerjaar van de eerste graad of het beroepsvoorbereidend leerjaar met vrucht hebben beëindigd;

2° de leerlingen die uiterlijk op 31 december volgend op de aanvang van het schooljaar de leeftijd van 15 jaar bereiken, onder de volgende voorwaarde : gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad;

3° de regelmatige leerlingen van het buitengewoon secundair onderwijs (opleidingsvorm 1, 2, 3 of 4), onder de volgende voorwaarden : gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad;

Vanaf het 4de leerjaar kunnen deze leerlingen die buiten het ION-contingent niet meer als regelmatige leerling ingeschreven worden, tenzij ze vanuit het BuSo komen. Het jaar dat ze vanuit het BuSO overkomen, zijn zij één jaar regelmatige leerling. In het tweede jaar van de derde graad BSO kunnen bovendien enkel leerlingen die uit OV4 overstappen, regelmatige leerling zijn.

Leerlingen met een verstandelijke handicap die niet binnen het ION-contingent vallen, kunnen van het 4de middelbaar enkel nog als vrije leerling ingeschreven worden. Aan vrije leerlingen kan slechts een attest van lesbijwoning worden toegekend (SO 64, punt 3.7).

3.7.2. Een leerling die niet beantwoordt aan de hoedanigheid van "regelmatige leerling", is een "vrije leerling". Een vrije leerling voldoet wel aan de leerplicht (voorzover een volledig leerprogramma wordt gevolgd), doch kan onder geen enkel beding enige aanspraak maken op de sanctie der studies. Aan een vrije leerling mag wél een attest van lesbijwoning (dat in voorkomend geval niet geldt als een officieel studiebewijs) worden toegekend.

Evaluatie en deliberatie: iedereen gelijk voor de wet?

Evaluatie

Het principe is duidelijk. Een regelmatige leerling volgt alle lessen, vakken of onderwijsactiviteiten die worden georganiseerd of die voorzien zijn in het leerplan.

Het BVR houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs geeft ons de mogelijkheid om van dit principe af te wijken, maar het is evident dat dit consequenties heeft voor de evaluatie en de deliberatie. Compenseren en vooral dispensereren is een zware ingreep in het onderwijscurriculum van een leerling en moet met de nodige reserve toegepast worden. Het is de uitzondering, niet de regel. En er kan natuurlijk niet oneindig gedispenseerd worden. Het behalen van de normale certificering in het secundair onderwijs moet het uiteindelijke doel blijven. In het BSO en TSO moet de inzetbaarheid in het beroepenveld redelijkerwijze haalbaar zijn.⁵

Bij de beslissing om gebruik te maken van Sticordi –maatregelen, en in het bijzonder bij compenserende en dispenserende maatregelen, wordt meteen ook de wijze van evalueren vastgelegd. Dat is belangrijk om in een latere fase te kunnen

---

⁵ Het dispensereren van doelen die verder reiken dan de minimumdoelen in het leerplan is uiteraard geen zware ingreep en kan zonder problemen worden toegepast. Het behalen van een normale certificering of het overgaan naar een volgend leerjaar steunt immers enkel op het in voldoende mate bereiken van de leerplandoelen.

oordelen of de (evenwaardige) doelen bereikt zijn. Als het een GON –leerling betreft, dienen deze maatregelen en de gevolgen voor de evaluatie bovendien vermeld te worden in het zesde punt van het integratieplan.

Compenserende maatregelen worden genomen om de gewone voorziene doelen van de klasgroep te bereiken. Als dezelfde doelen worden nagestreefd, houdt men rekening met de compensatie in de wijze van evalueren. Een leerling die tijdens het inoefenen gebruik mag maken van een blad met maaltafels, mag dat ook bij een (eind)toets. De leerling die gebruik maakt van een leesloep, mag dat altijd, dus ook tijdens toetsen. De leerling die tijdens het schooljaar meer tijd krijgt om taaloefeningen te maken, krijgt voor de taalexamens ook meer tijd dan de andere leerlingen.

Dispenserende maatregelen stellen de leerling vrij van een onderwijsactiviteit, een vakonderdeel of een vak en leggen hiervoor vervangende gelijkwaardige doelen en activiteiten vast. De wijze waarop men deze evenwaardige doelen evalueert worden bij het nemen van de maatregel vastgelegd. De begeleidende klassenraad is hiervoor autonoom bevoegd. Een melding of aanvraag bij de onderwijsinspectie is niet nodig.

Deliberatie

Bij de deliberatie gebruikt de klassenraad alle evaluatiegegevens (inclusief de GIP in de eindjaren BSO, TSO en KSO) en alle beslissingen, vaststellingen en adviezen van de begeleidende klassenraad om te beslissen of de leerling naar een volgend leerjaar kan overgaan of een eindcertificering behaalt. De inhoudelijke invulling van de deliberatievraag is in het SO bovendien afhankelijk van het leerjaarniveau. Het principe van een toekomstgerichte, prospectieve deliberatie staat voorop. Een leerling slaagt als hij bekwaam geacht wordt zijn studies voort te zetten in een volgend leerjaar, al dan niet van dezelfde onderwijsvorm en/of studierichting. In de eindjaren en de specialisatiejaren wordt ook afgewogen of de leerling voldaan heeft aan het geheel van de vorming. Prospectieve beschouwingen handelen dan over de inzetbaarheid in het beroepsleven op een niveau zoals dit bepaald is in het studierichtingprofiel of op de slaagkansen in tenminste één vorm van het hoger onderwijs.⁶ Daarnaast hanteert de delibererende klassenraad een tweetal basisregels. Enkel wat tot het vooraf afgebakende studiedomein behoort, komt in aanmerking voor beoordeling en alleen studieresultaten spelen een rol, disciplinaire maatregelen komen niet ter sprake tijdens de deliberatie.

Voor leerlingen die konden genieten van compenserende maatregelen houdt de klassenraad rekening met de compensatie. De compenserende maatregel(en) dienen niet vermeld te worden op het getuigschrift of diploma.

In het geval er dispenserende maatregelen noodzakelijk waren, deliberereert de klassenraad of de leerplandoelen bereikt zijn en voor de gedispenseerde activiteiten, vakonderdelen of vakken, of de evenwaardige doelen in voldoende mate bereikt zijn. De delibererende klassenraad kent in voorkomend geval de normale certificering toe. Ook in dit geval worden de dispenserende maatregelen niet vermeld.

Het gelijkheidsbeginsel

Leraren en scholen zijn vaak onzeker of een gedifferentieerde wijze van evalueren wel toelaatbaar is. Het principe van de gelijke behandeling speelt hier sterk op de achtergrond. Nochtans is het gelijkheidsbeginsel in het kader van evaluatie in onderwijs niet zo zwaarwegend als bijvoorbeeld bij vergelijkende wervingsexamens.

---

⁶ BVR van 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, art 5, §5 en art 35.

Hierbij worden immers kandidaten strikt vergeleken wat betreft verdiensten. Leerlingen daarentegen zijn geen concurrenten van elkaar want zij strijden niet met elkaar voor een voordeel. Het is een zaak om elke leerling rechtvaardig en correct te beoordelen zodat voor elke leerling een rechtmatige beslissing kan genomen worden. Een gelijke behandeling is bovendien maar rechtvaardig als we kunnen spreken over leerlingen die zich in vergelijkbare omstandigheden bevinden. Aangezien dit niet het geval is voor leerlingen voor wie compenserende en/of dispenserende maatregelen noodzakelijk zijn, is een individuele aangepaste regeling op basis van objectieve gronden te verantwoorden.

Omdat ook leerlingen het soms moeilijk hebben met de 'speciale' behandeling van een medeleerling, is het raadzaam om collegiale beslissingen over de wijze waarop de school omgaat met Sticordi –maatregelen te communiceren met ouders en leerlingen. Bovendien is de aanwezigheid van een leerling met een beperking of handicap een kans om permanent aan de vakoverschrijdende eindtermen (o.a. burgerzin) te werken. Wanneer het een GON –leerling betreft is het algemeen gangbaar dat de begeleider, na gezamenlijk beraad en met toestemming van de leerling en/of de ouders, ingeschakeld wordt bij het geven van informatie over de handicap aan de medeleerlingen, meestal samen met de leerling zelf. Tijdens dit gesprek wordt dan vaak aangegeven welke gevolgen de handicap heeft voor het functioneren van de leerling, wat daaraan kan gedaan worden, welke compenserende en dispenserende maatregelen genomen moeten worden en vooral in welke mate de medeleerlingen al dan niet rekening moeten houden met de handicap. De medeleerlingen kunnen aangeleerd worden de GON -leerling te assisteren bij bepaalde taken of op een andere manier voor hem te zorgen. Gaandeweg leren de medeleerlingen omgaan met verschillen in de maatschappij en er adequaat op te reageren. Ze leren aanvaarden dat niet iedereen gelijk is en dus ook niet op een exact dezelfde manier moet benaderd worden. Ze krijgen de kans om een correct beeld te vormen over mensen met een handicap. Zonder deze stap aanvaarden medeleerlingen moeilijker dat bijvoorbeeld een medeleerling geen examen moet doen maar permanent geëvalueerd wordt. De medeleerlingen dragen wat ze hierdoor leren mee in hun latere leven. Ze vinden het normaal dat een persoon met een handicap deel uitmaakt van hun jeugdbeweging of sportclub. In hun latere professionele bezigheden houden ze gemakkelijker rekening met de aanwezigheid van een persoon met een handicap. Ze worden als het ware uitdrukkelijk uitgenodigd om mee te bouwen aan een maatschappij waarin jongeren en volwassenen met een handicap een evenwaardige plaats hebben en onvoorwaardelijk kunnen participeren in deze maatschappij.